

Asia Tekijänoikeuden siirtyminen

Hakija A

Annettu 29.10.1987

Tiivistelmä *Museolehtori A oli Suomen taideakatemian palveluksessa työskennellessään laatinut Ateneumia esittelevän oppaan, jota oli tarkoitus myydä taidemuseossa ja kirjakaupoissa. Opas katsottiin tekijänoikeudellisesti suojatuksi teokseksi, jonka taloudelliset ja moraaliset oikeudet kuuluivat A:lle. Mikäli A:n ja Suomen taideakatemian välisestä työsopimuksesta ei muuta johtunut tai A:n voitu muuten katsoa antaneen suostumustaan oppaan kirjakaupoissa tapahtuvaan levitykseen, ei Suomen taideakatemialla ollut oikeutta luovuttaa oppaan käyttöoikeutta edelleen.*

SELOSTUS ASIASTA

Museolehtori A on 5.12.1986 päivätyllä kirjeellä pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausunnon siitä, kenelle kuuluu tekijänoikeus hänen kirjoittamaansa "Ateneum Opas" nimiseen kirjaan.

A:n tekijänoikeusneuvostolle toimittamasta aineistosta käy selville, että A työskentelee Suomen taideakatemian palveluksessa. A:n toimenkuvaan kuuluu vastata mm. museopedagogiikasta ja taidekasvatuksesta. Työsuhteeseen kuuluu museon julkaisutoiminta ja näyttelyluetteloiden laatiminen. Kirjallista työsopimusta ei ole.

A on kirjoittanut "Ateneum Opas" nimisen kirjan. Asiamiehen kuvaus kirjasta kuuluu:

"Kirja sisältää 200 neliväriävalokuvaa museon kokoelmissa olevista teoksista. A on valinnut käytetyt kuvat sekä kirjoittanut kirjaan liittyvän noin 100-sivuisen tekstin. Kirjan sisältönä on suppea Suomen kuvataiteen historia 1700-luvulta 1950-luvulle Ateneumin taidemuseon teoston valossa. Kirjan kokonaispituus on n. 195 sivua."

A on toimittanut kirjan tekijänoikeusneuvoston käyttöön. A katsoo, että kysymyksessä on tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu tekijänoikeudellisesti suojattu teos.

A on kertonut kirjoittaneensa kirjan ja työstäneensä sen työnantajansa edustajan Ateneumin taidemuseon apulaisintendentin yhteydenoton takia. Osa työskentelystä on tapahtunut työaikana. Pääosa kirjoittamisesta on kuitenkin A:n kertoman mukaan tapahtunut työajan ulkopuolella.

Edelleen A toteaa kirjelmässään, että teoksen kustantaa Kustannusosakeyhtiö B ja päärahoittaja on pankki C. Teosta myydään taidemuseossa ja kirjakaupoissa. Taideakatemia toimialaan ei kuulu taidekirjojen tuottaminen kirjakauppamyyntiin.

A on todennut kirjelmässään, että taideakatemia katsoo, että teoksen tekijänoikeus kuuluu taideakatemialle A:n työnantajana samoin kuin tekijänoikeuskorvaus kokonaisuudessaan.

Tekijänoikeuden siirtymisestä ei ole tehty sopimusta eikä kirjoittamisesta ole suoritettu erillistä korvausta.

A on täsmentänyt alkuperäisessä lausuntopyynnössään esittämänsä kysymystä myöhemmin kirjelmässä. A pyytää tekijänoikeusneuvostoa toteamaan, että

- moraaliset oikeudet ovat kokonaan A:lla
- kirjakaupoissa tapahtuvan levityksen osalta taloudelliset oikeudet ovat edelleen A:lla.

Suomen Taideakatemia vastaus

Ennen asian ratkaisemista on tekijänoikeusneuvosto varannut Suomen Taideakatemialle mahdollisuuden vastata A:n lausuntopyyntöön. Taideakatemia toteaa 30.1.1987 päivätyssä vastauksessaan muun muassa, että A on ollut taideakatemia palveluksessa 1.1.1973 lukien ja hän saa säännöllistä kuukausipalkkaa. Teoksen laatimisessa on kysymys museon julkaisutoiminnasta, joka kuuluu A:n työtehtäviin. Normaaliin kuukausipalkkaan sisältyvät mahdolliset tekijänoikeuskorvaukset. Taideakatemia katsoo, ettei kysymyksessä ole itsenäinen taidehistoriallinen teos.

Taideakatemia esittää, että tekijänoikeusneuvosto lausuisi, että

- kysymyksessä ei ole sellainen työ, johon jollakin yksityisellä henkilöllä voisi olla tekijänoikeus
- mikäli tekijänoikeus olisikin, mahdolliset tekijänoikeuspalkkiot on jo maksettu säännöllisen kuukausipalkan muodossa.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntoaan seuraavan.

Tekijänoikeuslain I §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Sanonta "luonut teoksen" osoittaa, että tuotteen saadakseen tekijänoikeudellista suojaa tulee olla henkisen luomistyön tulos eli sen tulee olla omaperäinen ja itsenäinen; sen tulee ylittää niin sanottu teoskynnys. Teoksen tulee ilmentää tekijänsä persoonallisuutta.

Tekijänoikeuslaki ei lähemmin määrittele teoskynnysvaatimusta Myöskään lain esityöt (komiteanmietintö 1953:5, komiteanmietintö 1957:5, HE 23/1960 vp) eivät valaise teoskynnysongelmaa lähemmin.

Oikeuskirjallisuudessa on käsitelty runsaasti teoskynnysvaatimukseen liittyviä ongelmia. Eräänä määrittelynä suojan saamiseksi on esitetty, että tuotteen tulee olla sellainen, että kukaan muu kuin juuri mainittu tekijä ei olisi päätenyt identtiseen ratkaisuun. Käytännön "nyrkkisääntönä" on myös pidetty tuotteen kopiointia. Mikäli jokin tuote on kopioimisen arvoinen, on se myös tekijänoikeudellisen suojan arvoinen. Oikeuskäytännössä on kirjallisen teoksen tekijänoikeudellista suojaa käsitelty muun muassa ratkaisuisissa KKO 1964 II 59 ja 1971 II 7.

A:n kirja on tekijänoikeusneuvoston käsityksen mukaan teos ja siis tekijänoikeudellisesti suojattu.

Tekijänoikeus syntyy aina tekijälle siitä riippumatta, missä olosuhteissa teos tehdään. Tekijänoikeus on henkilökohtainen, yksilöllinen oikeus, joka syntyy nimenomaan tekijälle. Myös työsuhteessa luodun teoksen osalta tekijänoikeus syntyy tekijälle.

Tekijänoikeus tuottaa tekijälle yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta taloudellisesti merkittävällä tavalla. Tekijänoikeuslain 2 §:n mukaan tekijällä on yksinoikeus valmistaa teoksesta kappaleita ja saattaa teos yleisön saataviin.

Tekijälle kuuluu myös moraalisia oikeuksia, joista säädetään tekijänoikeuslain 3 §:ssä. Tekijän nimi on aina mainittava, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos saatetaan yleisön saataviin (isyysoikeus). Teosta ei myöskään saa muuttaa tekijän arvoa loukkaavalla tavalla eikä saattaa yleisön saataviin tekijän arvoa loukkaavassa muodossa tai yhteydessä (respektioikeus).

Tekijä voi tekijänoikeuslain 27 §:n mukaan luovuttaa oikeutensa teokseen joko kokonaan tai osittain. Luovuttaminen ei edellytä määrämuotoa eikä sen tarvitse olla edes nimenomainen. Moraalisista oikeuksistaan tekijä voi luopua ainoastaan, mikäli kysymyksessä on laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettu teoksen käyttäminen.

Tekijänoikeuslaissa ei ole erityistä säännöstä tekijänoikeuden siirtymisestä työ- tai virkasuhteessa. Kysymys siitä, kenelle tekijänoikeus työsuhteessa luotuihin teoksiin kussakin tapauksessa kuuluu, ratkaistaan asiassa esitetyn selvityksen perusteella. Viime kädessä asian ratkaisee yleinen tuomioistuin.

Lausuntopyynnöstä ilmenee, että myös A katsoo, että käyttöoikeus "Ateneum Oppaaseen" siltä osin kuin on kysymys museossa tapahtuvasta myynnistä, on siirtynyt museolle.

Tekijänoikeusneuvosto kiinnittää tässä yhteydessä huomiota myös tekijänoikeuslain 28 §:ään, jonka mukaan se, jolle tekijänoikeus on luovutettu, ei saa luovuttaa oikeutta toiselle, ellei toisin ole nimenomaan sovittu. Säännös koskee siis jo siirtyneen oikeuden edelleen luovuttamista.

Yhteenveto

"Ateneum Opas" on tekijänoikeudellisesti suojattu teos, jonka tekijä on tekijänoikeusneuvostolle esitetyn aineiston perusteella A. "Ateneum Oppaan" osalta tekijälle kuuluvat moraaliset oikeudet kuuluvat tekijänoikeuslain 3 §:n nojalla A:lle. Myös taloudelliset oikeudet kuuluvat lähtökohtaisesti A:lle. Tekijänoikeusneuvostolle esitetystä aineistosta ilmenee, että taloudellisten oikeuksien osalta osapuolten välinen kiista käyttöoikeuksista koskee D:lle eli kirjakauppamyyntiin luovutettua käyttöoikeutta. Mikäli A:n ja Suomen Taideakatemia välisestä työsuhteesta ei muuta johdu tai A:n ei voida muuten katsoa antaneen suostumustaan myös kirjakaupoissa tapahtuvan levityksen osalta, ei Suomen Taideakatemialla ole ollut oikeutta luovuttaa "Ateneum Oppaan" käyttöoikeutta edelleen D:lle.

Lopuksi tekijänoikeusneuvosto suosittelee, koska tekijänoikeus kaikissa tilanteissa syntyy suoraan tekijälle, että työsopimusta solmittaessa tai työsuhteen kestäessä sovitaan myös tekijänoikeudesta ja oikeudesta valokuvaan työsuhteessa mahdollisesti syntyvien teosten osalta.

Eriävät mielipiteet

Hallitusneuvos Ragnar Meinander

Muutoin olen samaa mieltä kuin tekijänoikeusneuvoston enemmistö, mutta lausunnon sivulla 5 kappaleessa 2 olevan toisen virkkeen sijasta lausun seuraavasti:

Tämän oikeuden siirtäminen edelleen Suomen taideakatemialta D:lle edellyttäisi A:n joko työsopimuksen yhteydessä tai muutoin antamaa suostumusta. Tekijänoikeusneuvostolle esitetystä selvityksestä ei ilmene, että tällainen suostumus olisi annettu. Näin ollen neuvoston tiedoksi saatettujen seikkojen perusteella on katsottava, että oikeus Ateneumin op-

paan edelleen levittämiseen on säilynyt A:lla, jolle kuului näin ollen myös tekijän osuus oppaan myyntituloista.

Varatoimitusjohtaja Matti Anderzén

Tekijänoikeusneuvoston tässä jutussa antama lausunto on mielestäni asenteellinen eikä se ota huomioon työelämässä vaikuttavia normeja ja käytäntöä.

Neuvoston lausunnossa on todettu yhteensä neljä eri kertaa, että tekijänoikeus syntyy tekijälle kaikissa olosuhteissa. Tämä on mielestäni selvä asia. Yhtä selvää on, että työsuhteessa tehtyjen teosten käyttöoikeus siirtyy työnantajalle sen työsopimuksen perusteella, jolla työsuhde syntyy. Käyttöoikeuden siirtyminen on välttämätön ja oleellinen osa suomalaista työelämää ja sille rakentuvat kaikki sellaiset työsuhteet, joihin sisältyy tekijänoikeudellisten teosten luomista. Työntekijälle annetaan työtilat ja välineet ja hän saa työstään palkan, sosiaali- yms. etuudet ja näitä vastaan työn tulosta käyttää työnantaja. Tätä tärkeätä ja selvää asiantilaa ei ole neuvoston lausunnossa mainittu kertaakaan.

Museolehtori A:n työtehtäviin kuuluu museon julkaisutoiminta ja näyttelyluetteloiden laatiminen. Työtehtävänä on syntynyt "Ateneumin opas" -niminen teos.

Työnantaja Suomen Taideakatemialla on riidaton käyttöoikeus tähän työsuhteessa syntyneeseen teokseen, joka on osa Taideakatemian julkaisutoimintaa ja kuuluu A:n työtehtäviin.

Työnantaja käyttää teosta yleensä toimialallaan. Jos ja kun Suomen Taideakatemian yleisiin tehtäviin ja erityisesti sen julkaisutoimintaan kuuluu Ateneumin saattaminen kansan yleiseen tietoisuuteen ja opastamaan yleisöä sen taidearteiden tuntemiseen, tulee Taideakatemian julkaisutoiminnassa syntyneiden tuotteiden saada mahdollisimman suuri levikki. Kirjojen ja oppaiden saatavuus Ateneumin tiloissa on tärkeätä samoin kuin se, että opaskirja kustannettuna saavuttaa suuren yleisön myös Ateneumin ulkopuolella. On myös luonnollista, että Suomen Taideakatemia julkista rahoitusta nauttivana pyrkii saamaan kirjan myynnillä osan kustannuksistaan takaisin.

Mielestäni on myös selvää, että tekijänoikeuslain 28 §, joka koskee tekijänoikeuden edelleenluovutusta, ei sovellu työsuhteessa syntyneisiin teoksiin silloin, kun työnantaja käyttää teosta toimialallaan.